

Відгук
на
роботу
Бенько
Надії
Миколаївни
26.08.2021
30.11.2021

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Бенько Надії Миколаївни

на тему: «Державне регулювання відтворенням
людського капіталу в інноваційному розвитку країни»

на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

зі спеціальності 051 «Економіка»

Ступінь актуальності обраної теми. Суспільні трансформації в глобальному вимірі націлені на зростання соціальних потреб, посилення вимог до освіти, науки, медицини, посилення інноваційності економіки, інтелектуалізації виробництва, тощо. Подальший розвиток України, як конкурентоспроможного учасника світових економічних відносин, вимагає інтенсифікації інноваційних процесів, інтелектуалізації праці, надання провідної ролі високотехнологічним сферам господарювання. З метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку, на засадах глобальних Цілей сталого розвитку ООН, Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, діяльність держави направлена на інноваційний розвиток економіки, громадянського суспільства, зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також можливості навчання впродовж усього життя для всіх, тощо. Всі зазначені аспекти мають безпосереднє відношення до розвитку людського капіталу і вимагають відповідного державного регулювання.

Існуючі в Україні механізми державного регулювання здебільшого стримують вирішення існуючих проблем у сфері відтворення людського капіталу, тому об'єктивною передумовою є необхідність подальшого удосконалення державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні, що й обумовлює актуальність дисертаційного дослідження, вибір

теми і його структурну побудову, наукове і практичне значення. Зазначені тенденції привертають увагу дослідників до проблематики людського капіталу, його природи, джерел формування, відтворення, раціонального використання, механізмів державного регулювання у сферах, пов'язаних із формуванням і розвитком людського капіталу. Вказане вимагає глибокого наукового переосмислення відповідних підходів, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Дисертація виконувалась згідно плану науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» за темою «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003934), де автором досліджено проблемні питання державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні.

Вищезазначене засвідчує актуальність обраної теми дисертації, коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань представленою дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. В дисертації зроблена вдала спроба нового вирішення наукового завдання обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних положень щодо державного регулювання відтворенням людського капіталу країни. Дисертантом залучена достатня кількість інформаційних джерел, наукових праць, матеріалів нормативно-правового, статистичного та аналітичного характеру. Дисертація характеризується чітким дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, відповідністю наукових результатів та винесених на захист положень наукової новизни поставленій меті та конкретизованим завданням дослідження. Результати дослідження та рекомендації автора пройшли апробацію на міжнародних та національних науково-методичних та науково-практичних конференціях, державних установах та комерційних організаціях, що підтверджується опублікованими доповідями та довідками. Зміст дисертації відповідає її

темі. Вказане є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації висвітлено мету дослідження щодо обґрунтування теоретичних, методичних та практичних засад державного регулювання відтворенням людського капіталу для удосконалення механізму державного регулювання відтворенням людського капіталу в Україні. В роботі поставлено та реалізовано теоретико-методичні та практичні завдання. В цілому є підстави констатувати, що здобувачу вдалося вирішити завдання та досягти мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з ознаками наукової новизни, відповідно шляхи вирішення зазначених завдань, обрані автором, є оригінальними.

Представлені наукові положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, обґрунтовані з теоретико-методичної точки зору та є достовірними, базуються на сучасних і класичних економічних теоріях, дослідженнях зарубіжних та вітчизняних економістів з проблем державного регулювання відтворенням людського капіталу, офіційних аналітичних й статистичних матеріалах Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства освіти і науки України, НАН України, ООН, міжнародних організацій.

Вирішення у роботі конкретних наукових завдань вирізняється системним підходом та базується на використанні широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень, у тому числі: у теоретичному дослідженні центральне місце займають методи, пов'язані з удосконаленням і розвитком понятійного апарату, роботи з різними концепціями і моделями предметної області. Емпіричне дослідження державного регулювання відтворенням людського капіталу спирається на дані спостереження – збір, накопичення і первинна обробка даних досвіду, фіксація фактів, зовнішніх загальних ознак досліджуваного об'єкту.

Використано системний, процесний, історичний і логічний підходи. Застосовано загальнонаукові методи: порівняння – для визначення сутності понять; аналіз – для визначення кількісних і якісних характеристик людського капіталу, обсягу людського капіталу у загальному багатстві; синтез – для визначення компонентів та показників людського капіталу, як об'єктів управління і оцінювання; індукції і дедукції – для визначення підходів до сутності та аспектизації компонентів людського капіталу, методики оцінювання стану та розвитку людського капіталу. Спеціальні методи: групування – для виділення видів людського капіталу на мікро і макро рівні, визначенні аспектів компонентів людського капіталу та їх результативності, узагальнення показників людського капіталу; таблично-графічний – для систематизації типів, компонентів, показників та аспектизації людського капіталу; аналізу на мікро і макро рівні – для визначення тенденцій розвитку людського капіталу, підходів оцінювання людського капіталу та ін.

В роботі об'єкт, предмет і мета мають логічний взаємозв'язок. Об'єктом дослідження є державне регулювання відтворенням людського капіталу. Предметом дослідження є теоретичні основи та методичні засади державного регулювання відтворенням людського капіталу.

Представлена дисертаційна робота Бенько Н.М. має логічну структуру, її зміст повністю розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на 7 науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних установ.

Вищезазначене дозволяє констатувати достатню обґрунтованість та достовірність основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Дисертант обґрунтував результати, які містять елементи наукової новизни. До найбільш вагомих здобутків можна віднести такі наукові положення:

– розроблено структурно-функціональну модель відтворення людського капіталу у механізмі державного регулювання відтворенням людського капіталу країни, що, на відміну від існуючих, заснована на параметрах соціальних запитів – компонентах формалізованого процесу державного регулювання відтворенням людського капіталу, яка графічно відображає функціональні особливості структурних елементів процесу відтворення людського капіталу, що сприятиме розширеному відтворенню людського капіталу в контексті соціально-економічної політики держави (стор. 179-183);

– запропоновано системно-компонентний підхід у трактуванні поняття людський капітал, що на відміну від існуючої практики, враховує склад і взаємовідношення утворюючих його компонентів та їх аспектів, розкриває внутрішню організацію людського капіталу (стор. 47-51);

– запропоновано теоретичне обґрунтування домінантів відтворення людського капіталу, що на відміну від існуючої практики, включає політику регулювання ринку праці, національну модель боротьби з безробіттям, працездатність населення, вартість людського капіталу та індекс людського розвитку, що в сукупності дозволить забезпечити інвестування, розвиток та управління людським капіталом в Україні (стор. 89-90);

– розроблено класифікацію видів відтворення людського капіталу для аналізу, оцінювання та інвестування в людський капітал на різних рівнях та класифікацію пріоритетних чинників впливу на відтворення людського капіталу для ефективного управління процесом відтворення національного людського капіталу, що усуває неоднозначність у визначенні стадій процесу

відтворення людського капіталу та чинників впливу з позиції інвестування і державного регулювання відтворення людського капіталу (стор. 106-115);

– розроблено структурно-функціональну модель державного регулювання економічних відносин відтворення людського капіталу, яка на відміну від існуючих заснована на наукових підходах у визначенні змісту державного регулювання відтворення людського капіталу та змісту механізму державного регулювання, що забезпечить якість відтворення людського капіталу (стор. 120-128);

– розроблено структурно-логічну модель державного регулювання відтворенням та визначення вартості людського капіталу, яка на відміну від існуючих застосовує сфери людського капіталу, що забезпечить систематизацію джерел фінансування людського капіталу за основними напрямками інвестування у державному механізмі регулювання відтворенням людського капіталу країни та формування його вартості за видами та національного людського капіталу (стор. 126-128);

– визначено структуру та систематизовано показники людського капіталу на макро та мікро рівнях за структурними елементами людського капіталу: освіта, наука, інноваційна діяльність і підприємництво, професійна підготовка, здоров'я, мобільність та ознаками: натуральні, вартісні, кількісні, якісні, прямі, опосередковані, статистичні, похідні, експертні, аналітичні, агреговані, синтетичні, абсолютні, відносні, що забезпечить оцінювання та дослідження людського капіталу (стор. 140-145).

Представлені дисертантом результати дослідження, висновки та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення.

Значення отриманих Бенько Н.М. наукових результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад щодо державного регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни.

Практичні рекомендації за результатами дисертації впроваджено Департаментом роботи з персоналом та організаційного розвитку

Міністерства фінансів України (довідка № 8-24/71 від 29.09.2021); Центрально-Міською районною у місті Кривому Розі радою (довідка № 12-18/58 від 15.06.2021); ТОВ «ІНТЕРМОЛ ГРУП» (довідка № 17/25 від 17.08.2021); Audit Company ALTA (довідка № 01/9-A від 01.09.2021).

До вагомих розробок, які мають практичне значення, слід віднести: підходи щодо взаємозв'язку компонентів структури людського капіталу та видів інвестицій у людський капітал, положення та практичні заходи щодо оцінювання людського капіталу, показники відтворення людського капіталу, для використання при формуванні, відтворенні та прогнозуванні кадрового потенціалу, підвищенні рівня професійної компетентності працівників; рекомендації щодо домінантів розвитку та фінансування відтворення людського капіталу, у розробці стратегії та проекту економічного і соціального розвитку; взаємозв'язок структури людського капіталу та інвестицій в людський капітал, управління процесом відтворення людського капіталу, систематизації структурних елементів людського капіталу, основних напрямків інвестування та формування вартості людського капіталу, обґрунтування комплексного підходу до оцінювання людського капіталу, для обґрунтування положень та практичних заходів оцінювання та управління людським капіталом, його якості та вартості, зростанню конкурентоспроможності; показники оцінювання людського капіталу відповідно його структурних елементів, покладені в основу керівних методичних документів внутрішнього застосування для удосконалення організації і методики аудиту та оцінювання бізнесу, бухгалтерського обліку та фінансової звітності, юридичного аналізу та людських ресурсів.

Результати досліджень застосовано у навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» та застосовуються під час викладання дисциплін: «Політекономія», «Економіка праці і соціально-трудова відносини», «Маркетинг персоналу», а також під час написання кваліфікаційних робіт бакалаврів і магістрів (акт впровадження від

09.06.2021). Також основні результати досліджень використані кафедрою маркетингу, економіки, управління та адміністрування ВНЗ «Національна академія управління» під час розроблення науково-дослідної роботи «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (довідка №1-АС від 20.05.2021).

Стосовно змісту та структури дисертаційної роботи: дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 259 сторінок. Робота містить 25 таблиць, 10 рисунків, 11 додатків і список використаних джерел із 224 найменувань. Обсяг основного тексту дисертації 194 сторінки (8,6) авторських аркушів.

Робота написана державною мовою. Стиль викладення матеріалів в дисертації відповідає вимогам до наукових праць такого рівня, характеризується науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст представлених наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість достатня для розкриття теми дисертаційної роботи та досягнення поставленої мети.

Всі розділи та підрозділи дисертаційної роботи містять результати, які становлять суттєвий науковий інтерес, є обґрунтованими та достовірними.

Зокрема, у першому розділі «Формування основ державного регулювання відтворенням людського капіталу як чинника інноваційного розвитку» вивчено різноманітні підходи до сутності людського капіталу та його значимості, як інноваційної сфери сталого економічного зростання (с. 32-51), на основі чого автором проаналізовано наукові підходи, щодо соціального та інтелектуального капіталу, узагальнення об'єктів інвестицій, компонентів та схем формування людського капіталу, для потреб державного регулювання відтворенням людського капіталу, розробки сучасного теоретичного підґрунтя розвитку інвестування в людський капітал (с. 51-66). За результатами теоретичних узагальнень уточнено

теоретичні положення та практичні рекомендації щодо домінантів розвитку і відтворення людського капіталу, а саме – необхідності створення відповідного соціального середовища і умов, які сприяють максимально повному використанню знань та інтелектуального, творчого потенціалу індивіда (с. 66-89).

У другому розділі «Дослідження методологічних засад державного регулювання відтворенням людського капіталу як інноваційного процесу» автором визначені основні чинники впливу відтворення людського капіталу та здійснена їх класифікація (с. 101-117). Розроблено структурно-функціональну модель державного регулювання економічних відносин відтворення людського капіталу, де представлено методи, інструменти і функції державного регулювання циклу відтворення людського капіталу з урахуванням інноваційного підходу (с. 117-138). Систематизована методика оцінки людського капіталу (с. 138-156).

У третьому розділі «Удосконалення державного регулювання відтворенням людського капіталу як комплексу інноваційних заходів» досліджено сутність процесу відтворення людського капіталу, розкрито його основні етапи (фази) на стадіях формування, розподілу, обміну і споживання (с. 166-184). Досліджено пріоритетні напрямки фінансування відтворення людського капіталу на державному рівні. Виявлено основні проблеми фінансування відтворення людського капіталу (с. 184-201). Визначено систему показників відтворення людського капіталу, аналізуючи які, можна виявити причини і наслідки для національної економіки і суспільства в цілому (с. 202-223).

Отже, результати дисертаційного дослідження Бенько Н.М. обґрунтовані на достатньо високому рівні та мають наукову достовірність. Висновки до розділів, загальні висновки є логічними та зрозумілими. Практична значимість проявляється у науково-практичних і науково-методичних рекомендаціях відтворення людського капіталу з урахуванням

інноваційного підходу, відповідно до трансформаційних змін в суспільних відносинах та ринкових умов господарювання, процесів глобалізації.

Назва дисертаційної роботи «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни» відповідає її змісту, що підтверджується як метою дослідження, так і вирішеними завданнями.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові результати дисертації представлені у 15 наукових працях, загальним обсягом 7,96 друк. арк. (особистий внесок автора становить 7,52 друк. арк.), в тому числі: 1 колективна монографія загальним обсягом 10,67 д.а. опублікована за кордоном (особисто автору належить 0,44 д.а.), 3 статті у наукових фахових виданнях України (з них 3 у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), 4 статті у наукових періодичних видання інших держав, які включені до міжнародних наукометричних баз (з них 1 у Web of Science), 7 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю подані у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях. Представлені у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору, та є значним науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані автором особисто.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Бенько Н.М., не дає підстав фіксувати допущення автором порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, само плагіату, фабрикації, фальсифікації). В дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень,

відомостей, ідей, розробок, статистичних даних. Представлена наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає бажання надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, застосовувані методики досліджень, джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи та її окремих положень. При загальній позитивній оцінці викладених в дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження, що полягають у наступному:

1. У п. 3.1, в обґрунтування концептуальних засад удосконалення соціально-економічної політики у відтворенні людського капіталу, варто було б залучити й інші напрямки, а не тільки ті, які відображені у структурно-функціональній моделі у змістовому блоці, зокрема структуру економіки, диверсифікацію структури економіки, соціальні послуги, систему державного управління.

2. Потребують додаткових пояснень проблеми фінансування відтворення людського капіталу в Україні (стор. 200).

3. Потребує доведення необхідності віднесення показників інтелектуальної і трудової компоненти економічної безпеки підприємства (табл. 3.4, стор. 204) до системи показників відтворення людського капіталу.

4. У таблиці 1.7 (стор. 89) автором визначено домінанти та завдання розвитку і відтворення людського капіталу країни. Дискусійним є твердження автора, що чотири із них: політика регулювання ринку праці та боротьби з безробіттям, працездатність населення, вартість людського капіталу, індекс людського розвитку, відмічені як такі, які доповнені автором, адже це загальновідомі питання розвитку людського капіталу.

В цілому дисертаційна робота Бенько Надії Миколаївни залишає позитивне враження, а відмічені дискусійні положення і окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення.

Вищевикладене має виключно дискусійний характер, належним способом реагування на ці зауваження може бути їх коментар під час публічного захисту, що жодним чином не ставить під сумнів вагомість наукових здобутків автора.

За змістом та оформленням дисертація Бенько Надії Миколаївни на тему «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни», відповідає профілю спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та вимогам Постанови «Про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 та від 21.10.2020 р. № 979.

Таким чином, дисертація Бенько Надії Миколаївни на тему «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни» є прикладом наукового дослідження, що виконано особисто автором, характеризується завершеністю та єдністю змісту.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота здобувача Бенько Надії Миколаївни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання щодо державного регулювання відтворенням людського капіталу.

Дисертаційна робота Бенько Надії Миколаївни на тему «Державне регулювання відтворенням людського капіталу в інноваційному розвитку країни» є цілісною, самостійно виконаною працею. У результаті вирішення поставлених теоретичних, методичних і прикладних задач в дисертаційній роботі одержано положення і висновки, яким властиві ознаки наукової новизни. Тему дисертаційного дослідження розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, досягнуто мету дослідження, отримано нові наукові результати дослідження, що мають теоретичне значення та практичну цінність.

Враховуючи важливість одержаних автором результатів дослідження,

їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень та висновків, дисертаційна робота Бенько Надії Миколаївни відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 та від 21.10.2020 р. № 979), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної

Полтавського державного

аграрного університету

Микола ЗОСЬ-КІОР

